

ISSN : 2149 - 4495

Vol 8, No 2 (2019)

JOURNAL OF INSTRUCTIONAL TECHNOLOGIES & TEACHER EDUCATION

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jitte>

JOURNAL OF INSTRUCTIONAL TECHNOLOGIES & TEACHER EDUCATION

Cilt 8, Sayı 2, 2019

Volume 8, Issue 2, 2019

Genel Yayın Editörü / Editor-in-Chief: Dr. Hasan KARAL

Editör / Editor: Dr. Ali Kürşat ERÜMİT

Basım Editörü / Publisher Editor: Dr. Ali Kürşat ERÜMİT

Redaksiyon / Redaction: Fahri YILMAZ

Dizgi / Typographic: Fahri YILMAZ

Kapak ve Sayfa Tasarımı / Cover and Page Design: Fahri YILMAZ

İletişim / Contact Person: Dr. Ali Kürşat ERÜMİT

Dizinlenmektedir / Indexed in: Türk Eğitim İndeksi

JITTE Dergisi 2012 yılından itibaren yılda üç defa düzenli olarak yayınlanmaktadır.

Journal of Instructional Technologies & Teacher Education is published regularly third a year since 2012.

Editör Kurulu / Editorial Board*

Dr. Ali Kürşat ERÜMİT

Dr. Esra KELEŞ

Dr. Hasan KARAL

Dr. Ünal ÇAKIROĞLU

* Liste isme göre alfabetik olarak oluşturulmuştur. / List is created in alphabetical order

İletişim Bilgileri / Contact Information

İnternet Adresi / Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jitte>

E-Posta / E-Mail: jitteeditor@gmail.com

Telefon / Phone: +90 462 455 1261/ 1232

Adres / Address: Trabzon University, 61300

Trabzon/Turkey

48-60 Aylık Çocukların Okul Zorbalığına Yönelim Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Miray ÖZÖZEN DANACI¹
Zeynep ÇETİN²

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geçmişi / Article History

Alındı/Received: 22.10.2019

Düzeltilme Alındı/Received in revised form: 20.12.2019

Kabul edildi/Accepted: 23.12.2019

Özet

Okul öncesi dönemde çocukların akranları ile olumlu ilişkiler içerisinde bulunabilmesi çocuğun gerek okula uyumu gerekse sosyal gelişimi açısından önem arz etmektedir. Erken çocukluk döneminde gerçekleşen zorbalık yönelimli davranışlar, çocukların ileriki yaşamlarına da bu davranışın yerleşmesinin ve görülme sıklığının artmasının açısından önemli belirteçler olarak ele alınmaktadır. Çocukların okul ortamında gösterdikleri zorbalık yönelimli tutum ve davranışların bulunup bulunmaması ve var ise bu davranışların ne düzeyde bulunduğu bu çalışmanın temel araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2019-2020 eğitim yılında İzmir’de yer alan devlet anaokuluna bağlı sınıflardan tesadüfi yöntemle ile seçilen 48-60 aylık yaş aralığında bulunan 43 çocuk oluşturmaktadır. Verilerin toplanması aşamasında Çocuk ve Aile Tanıma Formu ile araştırmacılar tarafından hazırlanan Okul Öncesi Çağı Zorbalık Yönelim Mülakat Formu kullanılmıştır. Nitel verilerin kaydı bilişim ortamında yapılmış olup birtakım verilerin çözümlenme sürecinde grafiklere yer verilmiştir. Görüşme ve kayıtlar, içerik analizi uygulanarak araştırmacı tarafından belirlenen kriterler açısından betimlenmiştir. Araştırmada, verilerden elde edilen sonuçlara göre parçalanmış aile çocuklarının, aile içi şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmış çocukların normal koşullara sahip çocuklara oranla zorbalığa yönelim düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışma sonucunda çocukların zorba davranışlarının sağaltılması sürecinde aile içi olumsuz koşulların düzeltilmesi sağlanmalı, farklı değişkenlerin etkisi yeniden değerlendirilmeli ve okul zorbalığına yönelimi etkileyebilecek diğer etmenler açısından incelemeler yapılması önerilmiştir.

Anahtar sözcükler: Okul, zorba, çocuk, öğretmen, mağdur

1. Giriş

Doğumdan sonra bebek sürekli bir sosyal etkileşim içerisine girmeye başlar. Bu etkileşimin temel kaynağı öncelikle anne ve ya bakım veren kişi, sonra ise akrabalar, arkadaşlar şeklinde devam etmektedir. Okul çağına geldiğinde çocuk yaşam alanı ile birlikte ilişkiye girdiği çevreyi de genişletmiş olur. Bebeklik döneminde ve özellikle 3 yaşa kadar anne ve ya bakım veren kişiyle olan sosyal ilişkiler, artan yaşla birlikte yerini akranlarla, öğretmenlerle ve dış dünyadaki bireylerle olan ilişkilerine bırakmaktadır.

Akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirebilme, yaşlıları ile sosyal ilişkileri başarılı yürütme ve özellikle okul ortamında eğitimcilerle iyi ilişkiler kurabilme çocuğun okula uyum sürecinde sosyal gelişim açısından oldukça önemlidir. Araştırmalar, erken çocukluk döneminin en önemli gelişimsel görevlerinden birinin, çocukların yaşlıları ile uyumlu ve sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu gelişimsel görev tamamlandığında, çocuk kendini gerçekleştirmiş, başarılı, okula ve topluma uyum sağlamış bir birey olacaktır. Çünkü özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde, akranlar tarafından kabul görmek, sosyal onay almak kişisel ve sosyal gelişim açısından önem taşımaktadır (Beran, Violato, 2004; LoCasale-Crouch, Mashburn, Downer, Pianta, 2008).

Akranlarla kurulan güçlü iletişim çocukların ileriki yaşamdaki başarıları ile de eşgüdümlü olabilmektedir. Kurulan bu ilişkilerde paylaşmayı, iletişimi, sorun çözmeyi, baş edebilmeyi, farklı düşünmeyi ve sorun çözme becerileri konularında farkında olmadan gelişirler ve bu öğretilerini hayatları boyunca kullanırlar (Myers, Pianta, 2008).

Okul ortamında özellikle sınıf için bu ilişkilerin kurulmasında öğretmenlerin etkisi oldukça büyüktür. Çocuklar arasında ayırım yapılmaması, eşit ve adil davranılması, özgüveni destekleyici davranılması, güç dengelerinin gözetilmesi, zorba davranışlara eğilimli çocukların hedefinde oluşabilecek mağdur çocukların oluşmasına engel olmaktadır. Özellikle küçük yaş gruplarının bulunduğu okul ve sınıf ortamlarında bazı çocuklar tarafından

¹ Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi İzmir Demokrasi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, mirayozzen@hotmail.com, orcid: 0000-0002-6993-9038

² Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, zcetin@hacettepe.edu.tr, orcid: 0000-0002-1258-3958

gösterilen dengesiz güç uygulamaları ve olumsuz eylemler diğer çocukların gelişimlerini, okul hayatına bakışını ve tutumunu olumsuz etkileyebilmeleri sebebiyle önemlidir. Güç dengelerindeki tutarsızlıklar, akran örnekleme ya da akran zorbalığı ile eğitimin her ortamında önemli bir sorun olarak karşılaşılmaktadır (McKee, Colletti, Rakow, Jones, & Forehand, 2008).

Birey ve kitle psikolojisinde evrensel açıdan kabul gören dürtüsel davranışlar; cinsellik ve saldırganlıktır (Myers, Pianta, 2008; Gökler, 2009). Saldırgan davranışlar, yüzyıllar boyunca en ilkel topluluklar içerisinde, en medeni toplumlara dek dünyanın farklı coğrafyalarında ve farklı tarihsel dönemlerde karşılaşılan bir problem olmakla beraber, günümüzde daha da belirgin olarak görüldüğü, özellikle ortaokullarda oldukça yaygınlaştığı ve şiddetin arttığına dair çalışmalar elde edilmiş ve okulların bir takım disiplin önlemlerini yapılandırma gerekliliği ifade edilmiştir (Gökler, 2009; Gerlinger, Wo, 2016; Ayaz-Alkaya, Avşar, 2017; Atış-Akyol, Yıldız, Akman, 2018). Saldırganlık davranışları içerisinde zorbalık, saldırganlığın bir çeşit alt formu biçiminde tanımlanmaktadır (Olafsen, Viemero 2000; Calkins, Graziano, Berdan, Keane, Degnan, 2008).

Zorbalık, kısaca incitme, zarar verme amacıyla yapılan psikolojik, sosyal, dilsel, fiziksel saldırı biçiminde açıklanabilir. Zorba tutum ve davranışlar, mağdurda acıya ve kedere sebep olur ve mağdurun zorba kişiye karşılık vermesi bazen mümkün olmayabilir (Çinkır, Karaman-Kepenekçi, 2003; Decker, Dona, Christenson, 2007). Zorba davranış ve tutumlar, sözel, sosyal, ilişkisel, fiziksel ve ya psikolojik olabilmektedir. Sözel zorbalık; lakap takma, alay etme, onuru zedeleme, küçük düşürme, söz işleme, hakaret, tehdit şeklinde, fiziksel zorbalık; dövme, üzerini çizme, çelmeleme, tükürme şeklinde, psikolojik/ilişkisel/sosyal zorbalık ise; yok sayma, görmezden gelme, dışlama, dedikodusunu yapma, düşmanca davranma, eşyalarına zarar verme şeklinde görülebilmektedir (Hughes 2005; McKee, Colletti, Rakow, Jones, & Forehand, 2008). Bu olumsuz durumlara maruz kalan birey kendini tehdit altında hisseder ve sonuç olarak özgüveni azalır yoğun stres oluşabilir (Ando, Asakura 2005; Calkins, Graziano, Berdan, Keane, Degnan, 2008; Sangalang, Tran, Ayers, Marsiglia, 2016).

Alanyazında yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiş ve araştırmalarda, zorbalık eğilimli davranışlara ait temellerin erken çocukluk dönemlerinde atıldığına farkedildiği ifade edilmiş ve küçük çocuklar arası zorba davranışlar için evrensel olarak giderek artan duyarlılık oluşmasına çalışılmıştır (Çinkır, Karaman-Kepenekçi, 2003; Ybarra, MarieDiener-West, Leaf, 2007). Okul yönetimleri, öğrencilere müfredat ve mesleki bilgileri ile beraber sosyal sorumluluk, otokontrol ve başkalarına saygı becerilerinin kazandırılmasına çalışmışlardır (Dunne, Leach 2005). Okul ve sınıf içerisinde zorbalık ve şiddetin bulunması her bireyin sağlıklı ve uygun koşullarda eğitim hakkına sahip olması ilkesine ters düşebilmektedir (Olafsen, Viemero 2000; LoCasale-Crouch, Mashburn, Downer, Pianta, 2008).

Çocuklarda görülen davranış problemlerinin anne- baba-çocuk arası karşılıklı iletişimin niteliğiyle yakından ilişkili olduğu bilinmektedir (Kandır, 2000). Zorbaca davranışlar sergileyen çocukların bu davranışları sergilemeyen çocuklara oranla anne-babaları ile iletişimlerinin daha olumsuz olduğu çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Alıkaşifoğlu, Ercan, 2007). Ebeveynler arası anlaşmazlıklar, ailenin bütünlüğünün bozulmasına, stresli bir aile ortamında çocuğun büyümesi, ekonomik durumun kötü olması, babanın yokluğu, ilgisiz aile, anne-babadan ayrı kalma, terk edilme gibi sebepler çocukların duygudurumunu olumsuz etkileyerek, çeşitli davranış problemlerine neden olmaktadır (Rimm-Kaufman, Pianta, 2000).

Bazı durumlarda, anne ve ya babada görülen psikolojik sorunlar, çocuğun ilgi ve sevgi gösterilmemesi, çocukta davranış sorunlarının görülmesine, duygusal/sosyal ve zihinsel gelişiminin örselenmesine, fiziksel çeşitli rahatsızlıklara, çocukluk depresyonuna, endişe ve korkuya, düşmanlık beslemeye, saldırganlığa, okul uyum sorunlarına, dikkat eksikliğine sebep olabilmektedir (Perry, Weinstein, 1998; Pianta, Stuhlman, 2004; Toblin, Schwartz, Gorman, 2005).

İlgili alanyazın incelendiğinde genel anlamda, ilköğretim kademesinden itibaren çocuklar arası akran zorbalığına dayalı çalışmalar yapılmıştır. Oysaki çocuğun olumsuz davranışlarının, psikolojik sorunların, temellerinin erken çocukluk döneminde atıldığı günümüzde tüm psikiyatri uzmanları tarafından kabul edilmiştir. Okul ortamında ve ya sınıf içerisinde, zorba davranışlara maruz kalan çocuk, okuldan soğuyabilir, okul başarısı düşebilir, mağdur çocuk bu birikimle intikam duygusu geliştirerek ileride suça eğilimli olabilir. Bu açıdan erken çocukluk döneminde çocukların uyguladıkları zorba davranışların, mağdurların, incelenmesi özellikle öğretmenlere görev düşmesi bakımından oldukça önemlidir. Araştırmada, erken çocukluk dönemi çocuklarının içsel ve ruhsal durumlarıyla ilişkili iç çatışmalarını yansıtan zorbalık eğilimli davranışlarının düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın soruları; 48-60 Aylık Çocukların eğitim gördükleri okul öncesi kurumlarında çocuklar arasında okul zorbalığına yönelimin bulunup bulunmadığı ve okul zorbalığı yönelimi var ise bu durumun derinlemesine betimlenerek ne düzeyde olduğunun değerlendirilmesi şeklinde tanımlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Çalışma nitel modelde oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemleri, doğal ortamlarda gerçekleştirilmesi sebebiyle yaşananları anlamlandırma, algılama ve sağlıklı yorumlamalar getirilmesine uygun bir tekniktir (Yaman,

2010). Bu amaca yönelik olarak çalışmada, 48-60 aylık çocukların okul zorbalığına yönelim düzeyleri derinlemesine betimlenerek ve olabildiğince nesnelleştirilerek değerlendirilmiştir.

2.2. Örneklem

Çalışmanın evreni, İzmir ili resmi okul öncesi eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Örneklem grubunu örneklemine ise 2019-2020 eğitim yılında İzmir’de yer alan devlet anaokuluna bağlı sınıflardan tesadüfi yöntemle ile seçilen M.E.B.’na bağlı bir anaokulunda eğitim gören 48-60 ay aralığı 24 kız ve 19 erkek olmak üzere toplam 43 çocuk oluşturmaktadır. 48-53 aylık çocukların 12’si kız, 10’u erkektir. 54-60 aylık çocukların 12’si kız 9’u erkektir. Örneklem grubundan bulunan çocukların tamamı iki yılı aşkın süredir okul öncesi eğitim almaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak tarama modelleri içerisinde mülakat tekniği seçilmiştir. Veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan ‘Çocuk ve Aile Tanıma Formu’ ile yine araştırmacılar tarafından ilgili alanyazın incelenerek oluşturulan yarı yapılandırılmış ‘Okul Öncesi Çağı Zorbalık Yönelim Mülakat Formu’ kullanılmıştır.

2.3.1. Çocuk Aile Tanıma Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan form, örneklem grubundaki çocukların özelliklerinin elde edilmesi amacıyla demografik bilgilere ait soruları içermektedir. Formda, çocuğun cinsiyeti, doğum tarihi, ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyleri, mesleklerinin yanı sıra parçalanmış aile olup olmadığını belirlemeye yönelik; anne-baba medeni durumu, ölüm, ayrılık soruları, aile içi şiddet ve çocuk ayrımcılığına dair; aile türü, anne-baba tutumu, kardeş sayısı, şiddet eğilimi soruları yer almaktadır.

2.3.2 Okul Öncesi Çağı Zorbalık Yönelim Mülakat Formu

Mülakat formu oluşturulmadan önce, literatür taraması yapılmış ve okul-akran zorbalığı konusunda yapılan ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir. Bu çalışmalar neticesinde taslak form düzenlenmiştir. Çalışma verilerinin toplanması amacıyla alanyazın taraması tamamlandıktan sonra hedeflere yönelik uzman görüşleri alınmış ve mülakat formunun nihai hali oluşturulmuştur. Mülakat formu için Düzce Üniversitesi Çocuk Gelişimi programında görev yapan öğretim elemanı ve ölçme uzmanlarının görüşüne sunulmuş destek alınmıştır.

Mülakat formunun öncelikle pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulamaya ait sonuçlar incelenmiş, feedbacklerle çocukların gelişim düzeyine uygun dil geçerliği değerlendirilmiş ve analizlerde oluşabilecek problemlerin öngörülmesi amaçlanmıştır. Uygulamalarda karşılaşılabilecek sorunlar (çocukların düzeyine inebilme, dikkat süresi, vakit sorunu) öngörülüp bu koşulların kontrol altına alınmasına çalışılmıştır.

Örneklem grubuna sunulan mülakat formu toplamda iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler Çocuk Aile Tanıma Formu ile Okul Öncesi Çağı Zorbalık Yönelim Mülakat Formu’dur. Mülakat formunun başlangıç kısmında açıklayıcı paragraf, daha sonra örnekleme betimlemeye yönelik bilgi formu yer almaktadır. Mülakat sorularının yer aldığı bölümde beş farklı türde etkinlik soruları bulunmaktadır. Her bir etkinliğe ilişkin çocukların verdikleri yanıtlar, tepkiler, olaylar değerlendirilmektedir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması sırasında örneklem grubunu oluşturan çocuklara ve anne-babalara çalışmanın amacı, ölçme araçları ve gönüllülük ilkesi konusunda bilgilendirmeler sağlanmış ve ölçme araçları uygulanmıştır. Araştırmada mülakat formunda yer alan etkinlik sorularına çocukların verdikleri yanıtlar, tepkiler, davranışlar detaylı analiz edilmiş, değerlendirilmiş ve derinlemesine betimlenerek araştırmacıların belirlediği kriterlere göre incelenmiştir. İçerik analizi aşamasında geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla açık ve seçici kodlama işlemi uygulanmıştır. Buna göre, yazılı hale getirilen görüşme metinleri birkaç defa okunarak olası kodlara ilişkin notlar tutulmuştur. Görüşme verileri raporlanırken öncelikle var olan durumun betimlenmesi esas alınmıştır (Atıcı, 2004). Görüşmelerde bulunan çocukların bakış açılarını direkt olarak yansıtabilmek ve betimlenen durumu okuyucuların zihninde resmetmek amacıyla nitel görüşmelere ait doğrudan alıntılar çalışmaya dahil edilmiştir. Görüşmelerin tamamı farklı değişkenlerin etkisinin en aza indirilmesi ve geçerlik güvenilirliğin sağlanması amacıyla için aynı fiziksel ortam içerisinde çocuklara uygulanmış, süre ve dikkat gibi özelliklerin kontrolü sağlanmıştır.

48-60 ay çocukların zorbalık eğilimi düzeylerinin derinlemesine betimlenerek değerlendirilmesi amacıyla uygulanan görüşme etkinlik yönteminde çalışılan çocukların gerçekçi ve doğal biçimde yanıtlar ve tepkiler

vermeleri amacıyla gerekli doğaçlama ortamı ve objektif yaklaşım desteklenmiştir. Çocuklar tarafından cevaplanan sorular bir araya toplanarak veri toplama süreci tamamlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde çalışmadan elde edilen veriler, çocukların cinsiyet, okul devam süresi, yaş gibi demografik özellikleri açısından incelenmiştir. Daha sonra veriler anne-baba boşanmış olma, ayrılık, aile içi şiddet, sosyal çevrede şiddet tanıklığı değişkenleri açısından değerlendirilmiştir. Son aşamada ise çocukların tamamından elde edilen genel mülakat etkinlik sonuçlarına ilişkin ifadeler incelenmiştir.

Tablo 1. Çocukların sergiledikleri zorbalık eğilimli davranışlarının yaş aralıklarına göre dağılımları

Etkinlik	İçerikler	Zorbalık Davranışı Var				Zorbalık Davranışı Yok			
		48-53		54-60		48-53		54-60	
		ay (N)		Ay (N)		ay (N)		Ay (N)	
		K	E	K	E	K	E	K	E
1.Gözlem Oyunu	Sınıf başkanının zorbalığa eğilimli davranışları anlık kodlaması	4	4	3	4	8	6	9	5
2.Paralel Paylaşım	Oyuncağı ele geçirmek için zorbalık davranışı sergileme	4	5	3	5	8	5	9	4
3.Animasyon Yorumlama	Zorbalık karakteri ile ilgili animasyon sorularını yanıtlama	4	4	1	3	8	6	11	6
4.Origami/Kolaj Çalışması	Materyal paylaşımı	5	8	4	7	7	2	8	2
5.Düşünsel Dramatizasyon	Düşünsel dramatizasyon yoluyla sınıfta gelişen olaylarla ilgili geri-dönüt yapılması	7	8	4	5	5	2	8	4

Çocuklardan elde edilen ifadeler değerlendirildiğinde veriler, 48-53 aylık çocukların 54-60 aylık çocuklara oranla daha yüksek seviyede zorbalık yönelimli davranışlar gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Çocuklardan elde edilen tepkiler ve yanıtlar doğrultusunda oluşturulmuş olan Tablo 1 detaylı incelendiğinde, çocuklara uygulanan mülakat görüşmeleri sonucunda alınan ifadeler, erkek çocukların tüm zorbalık eğilimi davranışlarda kız çocuklara oranla daha yüksek seviyede zorbalık eğilimli davranışlar gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Örneklem grubunda bulunan çocukların büyük çoğunluğu (21 çocuk) erkek çocukların kız çocuklara göre daha yüksek seviyede zorba davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Örneklem grubunda sadece dört çocuk, cinsiyet açısından bir farklılığın bulunmadığına yönelik ifade vermiştir. ‘Çantalarını karıştırıyorlar, içindekileri yere döküyorlar (İ, 4, E). ‘Kapıya doğru itekliyorum.’ (R, 4, E). ‘Birden ısırır zorla alırım.’ (K, 4, E). Benim sıramı kaptılar o yüzden defolun dedim onlara’ (F, 4, E). ‘ ‘Kıyafetimin pullarını çekiştirdi ben de ona vurdum’. (P, 4, K). ‘Benim oyun hamurumu aldı renklerini karıştırdı. O yüzden ona vurdum’(G, 4, K).

Tablo 2. Demografik aile özellikleri açısından çocukların zorbalık eğilimi davranışlarına ait betimsel sonuçlar

Aile Durumu	Zorbalık Eğilimi Gösterir			
	Evet	Hayır	Toplam	%Yüzde
	N	N	N	
1.İlk Çocuk Olan	8	7	15	34,88
2.Tek Çocuk Olan	8	4	12	27,90
3.Ortanca Çocuk Olan	1	7	8	18,06
4.Kardeşi Olan	7	14	21	48,83
5.Parçalanmış/Boşanmış Aileye Sahip	8	2	10	23,25
6.Aile İçi Şiddete Maruz Kalmış	10	1	11	23,91
7.Aile Dışı Çevrede Şiddete Tanık	9	0	9	20,93
8.Anne Eğitim Düzeyi Düşük	9	10	19	44,18
9.Baba Eğitim Düzeyi Düşük	5	5	10	23,25

Örneklem grubu çocuklarından elde edilen ifadelerle dayanarak oluşturulan Tablo 2'ye göre, en yüksek düzeyde zorbalık eğilimli davranışlar sergileyen grubun, Aile İçi Şiddete Maruz Kalmış çocuklar olduğu, bu grubu sırası ile Aile Dışı Çevrede Şiddete Tanık Olan çocuklar ile Anne Eğitim Düzeyi Düşük Olan çocukların takip ettiği görülmektedir. Diğer gruplar arasında belirgin farklılaşmaların bulunmamasının yanı sıra en düşük düzeyde zorba davranışlar sergileyen grubun ortanca çocuklar olduğu görülmüştür.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırmada küçük çocuklar arasında okul zorbalığının tahmin edilenden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Son yıllarda 40 farklı ülkede yüzbinlerce genç üzerinde yapılan çalışmalar, özellikle orta çocukluk ve son çocukluk dönemlerinde çocukların %10'unun akran zorbalığına maruz kaldığı, %12'sinin yaşlılarına zorbaca davrandıkları, %3'ünün ise gerek zorbaca davrandıkları gerekse zorbalığa maruz kaldıklarını ortaya koymuştur (Craig, Harel-Fisch, Fogel-Grinvald, Dostaler, Hetland, Simons-Morton, Molcho, Mato, Overpeck, Due, Pickett, 2009). Bu çalışmalar hükümetlerin dikkatini çekmiş ve eğitim sektörünün önlemler ve programlar uygulamalarına sebep olmuştur.

Çalışmada, 48-53 aylık çocukların 54-60 aylık çocuklara oranla daha yüksek seviyede zorbalığa eğilimli davranışlar gösterdikleri görülmüştür. Bu sonucun küçük yaş çocuklarının henüz toplumsal kuralları algılayamaması, ilkel ben düzeyinde içgüdüsel eğilimli olmaları, egosantrik düşünce yapısında olmaları uyum konusunda onların daha fazla zorbalık eğilimlerinin olduğunu göstermektedir. Erken çocukluk döneminde çocuklar yaşlıları ile objeleri paylaşma konusunda anlaşmazlıklar yaşamakta ayrıca dil ve konuşma becerisi henüz olgunlaşmadığı için ise fiziksel saldırganlık eğilimi gösterebilmektedirler (Ladd, Kochenderfer-Ladd, Coleman 1996; Singer, Willett, 2003; Hay, 2006).

Veriler, erkek çocukların bütün zorbalığa eğilimi davranışlarda kız çocuklara göre daha yüksek seviyede zorbalık eğilimli davranışlar gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Yapılan pek çok çalışmada da erkeklerin kızlara oranla daha fazla okul zorbalığı eğilimli davranışlar sergilediği ancak kızların bir takım duygusal zorbalık türlerinde erkeklerden daha fazla zorba eğilimli davranışlar sergiledikleri ifade edilmiştir (Perkins, Montford 2005; Grinberg, Dawkins, Dawkins, Fullilove, 2005).

Çalışma kapsamında örneklem grubu çocukları içerisinde en yüksek düzeyde zorbalık eğilimli davranışlar sergileyen grubun, *Aile İçi Şiddete Maruz Kalmış* çocuklar olduğu görülmüştür. Bu grubu sırası ile *Aile Dışı Çevrede Şiddete Tanık Olan* çocuklar ile *Anne Eğitim Düzeyi Düşük Olan* çocukların takip ettiği görülmektedir. Diğer gruplar arasında belirgin farklılaşmaların bulunmamasının yanı sıra en düşük düzeyde zorba davranışlar sergileyen grubun ortanca çocuklar olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar yapılan pek çok çalışmayı da destekler niteliktedir. Genel anlamda zorbalık uygulayan çocukların anne-babalarının, zayıf ve olumsuz aile ilişkileri ile çocuğuyla arasında güvensiz bağlanma bulunan aileler olduğu ifade bildirilmiştir (Smith, Myron-Wilson, 1998). Psikiyatrinin araştırma konularında ailelerin yapısal özelliklerinin bu konu üzerindeki etkisine dikkat çekilerek; anne-baba tutumları, aile içi şiddet, ailesel bağlanma okul ve ya akran zorbalığını tetikleyici etmenler olarak sıralanmıştır (Finnegan, Hodges, Perry, 1996; Kochenderfer, Ladd, 1997; Myron-Wilson, Smith, 1998; Baldry, Farrington, 2000; Baldry, 2003; Turgut, 2005; Smokowski, Kopasz, 2005; Stassen-Berger, 2007; Field, 2007; Akgün, Yazar, Dinçer, 2011).

Perry, Hodges, Egan (2001), çocuklarda görülen saldırgan davranışlar ile aile iletişim modelleri arasında yakın bağlantılar gözlemlemişlerdir. Sunmuş oldukları dört iletişim şekli şu şekildedir: 1.Psikolojik açıdan kontrol eden aile-güce baş kaldıran çocuk, 2.Zorlayıcı aile-çekingin çocuk, 3.Baş kaldıran çocuk-ilgisiz aile, 4.Çekingin çocuk-ilgisiz aile arasındaki ilişkilerdir. Bu tipteki aile-çocuk ilişkilerinin çocukların saldırgan davranışlar sergilenmelerini tetiklediklerini belirtmişlerdir.

Zorbaca davranışlarda bulunan çocukların aile ilişkilerinin sıcak olmadığı, küçük problemlerle dahi karşılaşılması durumlarında fiziksel cezanın sıklıkla uygulandığı, baskıcı ve saldırgan özelliklere sahip aile yaklaşımlarından geldikleri belirtilmektedir. Zorbalık uygulayan çocukların anne-babaları sert disiplin kurallarını daha çok kullanmaktadırlar. Evde oldukça az bulunmakta olan ve bulunduğu vakitlerde ise çocuğuna ve ya eşine şiddet uygulayan babaların çocuklarında da zorbalık davranışlarına sık rastlanmaktadır. Mağdurların ise annelerinin dostça ve aşırı korumacı bir tutumla çocuklarını yetiştirdikleri, bu çocukların genellikle babalarından uzak ve ya soğuk durumda olduğu belirtilmiştir (Smith, Myron-Wilson, 1998; Beane, 2005; Koç, 2006; Nylund, Bellmore, Nishina, Graham, 2007; Stassen-Berger, 2007; Gökler, 2009).

Patton, Hong, Patel, Kral, (2015), konuya ilişkin, sistematik ampirik araştırmaları gözden geçirmişler ve okul zorbalığı ve akran mağduriyeti konularına ilişkin yapılacak çalışmaların sayısal verileri de ortaya koyan nitel çalışmalarla daha verimli olabileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada çocukların uyguladıkları zorbalık eğilimli davranışların artmasını tetikleyici durumların, anne eğitim düzeyi, çevresel koşullar ve şiddete maruz kalma gibi etmenler olduğu görülmektedir. Çocuğun temel kişilik ve karakter yapısının büyük kısmının aile içinde olduğu genetik ve psikososyal teoriler tarafından belirtilmektedir. Bu açıdan olumsuz anne-baba tutumları, aile ortamı ve yakınsak çevrede bulunan şiddet unsurlarından rahatsız olan çocuklar, akranlarında baskın olmak, kendini gerçekleştirmek için ve ya birikmiş kinini öç alma duygusunu doyuma ulaştırmak için saldırgan davranışları seçebilirler.

5. Öneriler

Bebeklikten ilk çocukluğa dek çocuklarda gözlemlenen saldırgan tutum ve davranışlar üzerinde farklı değişkenlerin etkisel bir mekanizmaya sahip olup olmadığı konusunda daha net yargılara varılabilmesi amacıyla diğer değişkenlerin kontrol altına alınmasıyla her boyutta eş sayıya sahip örneklemin olduğu bir araştırma grubuyla çalışmanın yinelenmesi önerilebilir. Tüm bu sonuçlara ek olarak okul zorbalığının gerek aile gerekse eğitim ortamı koşullarının düzenlenmesiyle bir ölçüde önlenebileceği unutulmamalı, öğretmenlerin mesleki tecrübelerinin fiziksel ve ilişkisel saldırganlık türlerinde etki mekanizmasına sahip olması sebebiyle öğretmenlere zorba davranışların önlenmesi ve sağaltımı sürecinde nasıl daha etkili olabileceklerini açıklayan eğitimler verilebilir.

Tendency Levels of 48-60 Months Old Children to School Bullying

Extended Abstract

Purpose

Preschool children have positive relationships with their peers in terms of both child's adaptation to school and social development. Bullying-oriented behaviors that occur in early childhood are considered as important indicators for the incidence and increasing incidence of this behavior in the future lives of children. The main research topic of this study is whether children have bullying-oriented attitudes and behaviors in the school environment and if so, the level of these behaviors.

Method

The sample of the study consisted of 43 children in the age range of 48-60 months who were randomly selected from the public kindergarten classes in İzmir in the 2019-2020 academic year. Child and Family Recognition Form and Preschool Bullying Orientation Interview Form prepared by the researchers were used in the data collection stage. Qualitative data were recorded in the informatics environment and graphics were included in the analysis of some data. Interviews and records were analyzed and interpreted according to the criteria determined by the researcher using content analysis.

Results

According to the results of the study, it was observed that bullying tendency levels of children living in broken families, children exposed to domestic violence and child discrimination were higher than children with normal conditions.

The study found that school bullying among young children was higher than predicted. Studies conducted on hundreds of thousands of young people in 40 different countries in recent years have shown that 10% of children are exposed to peer bullying, 12% are bullying to their peers, and 3% are bullying or bullying, especially in middle and late childhood. (Craig, Harel-Fisch, Fogel-Grinvald, Dostaler, Hetland, Simons-Morton, Molcho, Mato, Overpeck, Due, Pickett, 2009). These studies have attracted the attention of governments and caused the education sector to implement preventive activities and programs.

In the study, it was observed that 48-53 months old children showed higher levels of bullying tendency than 54-60 months old children. The fact that young children do not yet perceive social rules, their instinctive tendency at the level of primitive self and their being in egocentric thinking structure indicate that they have a tendency to bullying more. Children in early childhood have disagreements about sharing objects with their peers and also tend to have physical aggression because their language and speech skills are not mature yet (Ladd, Kochenderfer-Ladd, Coleman 1996; Singer, Willett, 2003; Hay, 2006).

Conclusion

As a result of the research, it was suggested that the negative conditions in the family should be corrected during the treatment of bullying behaviors of children, the effects of different variables should be re-evaluated and other factors that might affect the tendency towards school bullying were suggested.

It may be suggested to repeat the study with a sample of equal numbers in all dimensions by controlling other variables in order to make more clear judgments about whether different variables have an effective mechanism on aggressive attitudes and behaviors observed in children from infancy to first childhood. In addition to all these results, it should be remembered that school bullying can be prevented to a certain extent by regulating the conditions of the family and the educational environment.

Keywords: School, bully, child, teacher, victim

Kaynaklar

- Akgün, E., Yarar, M. & Dinçer, Ç. (2011). *Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi*. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1(3), 1-9.
- Alıkaşifoğlu, M. & Ercan, O. (2007). *Çocuklar çağında kabadayılık /zorbalık davranışları: Hekimler açısından anlamı*. Türk Pedyatri Araştırma Dergisi, 42, 19-25.
- Ando M, Asakura T. (2005). *Psychosocial influences on physical, verbal and indirect bullying among Japanese early adolescents*. Journal of Early Adolescence, 25(3), 268-90.
- Atıcı, M. (2004). *İlköğretim öğrencilerinin davranış problemleriyle baş etme konusunda öğretmen-psikolojik danışman işbirliğine ilişkin görüşlerin karşılaştırılması*. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(23), 55-64.
- Atış Akyol, N., Yıldız, C., Akman, B. (2018). *Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 33 (2), 439-459.

- Ayaz-Alkaya, S., Avşar, F. (2017). *Okul çağı çocuklarının akran zorbalığı durumları ile atılganlık düzeyleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi*. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 14 (3), 185-191.
- Baldry, A. C. & Farrington, D. P. (2000). *Bullies and delinquents: Personal characteristics and parental styles*. Journal of Community and Applied Social Psychology, 10(1), 17-31.
- Baldry, A. C. (2003). *Bullying in schools and exposure to domestic violence*. Child Abuse and Neglect, 27(7), 713-732.
- Beane, A. L. (2005). *The bully free classroom over 100 tips and strategies for teachers K-8*. Minneapolis, MN: Free Spirit Publishing.
- Beran, T., Violato, C. (2004). *A model of childhood perceived peer harassment: Analyses of the Canadian national longitudinal survey of children and youth data*. Journal of Psychology: Interdisciplinary and applied, 138(2), 129-147.
- Calkins, S., Graziano, P., Berdan, L., Keane, S. & Degnan, K. (2008). *Predicting cardiac vagal regulation in early childhood from maternal-child relationship quality during toddlerhood*. Developmental Psychobiology, 50(8), 751-766.
- Crai, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., Molcho, M., de Mato M.G., Overpeck, M., Due, P., Pickett, W. (2009). *HBSC Violence & Injuries Prevention Focus Group, HBSC Bullying Writing Group. A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries*. International Journal of Public Health, 54, 216-224.
- Çınkır, Ş. & Karaman-Kepenekci, Y. (2003). *Öğrenciler arası zorbalık*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 34, 236-253.
- Decker, D., Dona, D. & Christenson S. (2007). *Behaviorally at-risk African American students: The importance of student-teacher relationships for student outcomes*. Journal of School Psychology, 45(1), 83-109.
- Dunne, M. & Leach, F. (2005). *Gendered school experiences: the impacts on retention and achievement in Botswana and Ghana*. London, DFID.
- Field, E. M. (2007). *Bully blocking six secrets to help children deal with teasing and bullying* (revised edition). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Finnegan, R. A., Hodges, E. V. & Perry, D. G. (1996). *Victimization by peers: Associations with children's reports of mother-child interaction*. Journal of Personality and Social Psychology, 4(75), 1076-1086.
- Gerlinger, J., Wo, J.C. (2016). *Preventing school bullying: Should schools prioritize an authoritative school discipline approach over security measures?* Journal of School Violence, 15 (2), 133-157.
- Gökkaya, F., Tekinsav Sütücü, S. (2018). *Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education), 34 (5), 1-18.
- Gökler, R. (2009). *Okullarda akran zorbalığı*. Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(2), 511-537.
- Grinberg, I., Dawkins, M., Dawkins, M. P., Fullilove, C. (2005). *Adolescents at risk for violence: an initial validation of the life challenges questionnaire and risk assessment index*. Adolescence, 40 (159), 573-99.
- Hay, D. F. (2006). *Yours and mine: Toddlers' talk about possessions with familiar pers*. British Journal of Developmental Psychology, 24, 39-52.
- Hughes, G. (2005). *The relationship between bullying and achievement; a study of related school and family factors*. Yüksek Lisans Tezi. The University of Calgary, Alberta, Canada.
- Kandır, A. (2000). *Öğretmenlerin 5-6 yaş çocuklarında görülen davranış problemlerine ilişkin bilgi ve tutumları*. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 42-50.
- Kochenderfer, B. & Ladd, G. (1997). *Victimized children's responses to peer's aggression: Behaviors associated with reduced versus continued victimization*. Developmental Psychopathology, 9(1), 59-73.
- Koç, Z. (2006). *Lise öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ladd, G. W., Kochenderfer-Ladd, B. & Coleman, C.C. (1996). *Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment*. Child Development, 67, 1103-1118.
- LoCasale-Crouch, J., Mashburn, A., Downer, J., Pianta, R. (2008). *Pre-kindergarten teachers' use of transition practices and children's adjustment to kindergarten*. Early Childhood Research Quarterly, 23(1), 124-139.
- McKee, L., Colletti, C., Rakow, A., Jones, D. & Forehand, R. (2008). *Parenting and child externalizing behaviors: Are the associations specific or diffuse?* Aggression and Violent Behavior, 13(3), 201-215.
- Myers, S., Pianta, R. (2008). *Developmental commentary: Individual and contextual influences on student-teacher relationships and children's early problem behaviors*. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 37(3), 600-608.
- Myron-Wilson, R. & Smith, P. K. (1998). *Attachment influences on bullying*. British Psychological Society Developmental Annual Conference, University of Lancaster, Lancaster.
- Nylund, K., Bellmore, A., Nishina, A. & Graham, S. (2007). *Subtypes, severity, and structural stability of peer victimization: What does latent class analysis say?* Child Development, 78(6), 1706-1722.

- Olafsen, R. N., Viemero, V. (2000). *Bully/victim problems and coping with stress among 10 to 12 year-old pupils in Aland, Finland*. *Aggressive Behavior*, 26, 59-65.
- Patton, D.U., Hong, J.S., Patel, S., Kral, M.J. (2015). *A systematic review of research strategies used in qualitative studies on school bullying and victimization show less*. *Trauma, Violence, Abuse*, 18 (1), 3-16.
- Perkins, H.J., Montford, C.R. (2005). *The impact of violence on adolescents in schools: A case study on the role of school-based health centers*. *Nursing Clinics North of America*, 40 (4), 671-79.
- Perry, D., Hodges, E. & Egan, S. (2011). *Determinants of chronic victimization by peers: A review and new model of family influence*. In: Juvonen J, Graham S, editors. *Peer harassment in school: The plight of the vulnerable and victimized*. New York: The Guilford Press.
- Perry, K. & Weinstein, R. (1998). *The social context of early schooling and children's school adjustment*. *Educational Psychologist*, 33(4), 177-194.
- Pianta, R. & Stuhlman, M. (2004). *Teacher-child relationships and children's success in the first years of school*. *School Psychology Review*, 33,444-458.
- Rimm-Kaufman, S. & Pianta, R. (2000). *An ecological perspective on the transition to kindergarten: A theoretical framework to guide empirical research*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21(5), 491-511.
- Sangalang, C.C., Tran, A.G., Ayers, S.L., Marsiglia, F.F. (2016). *Bullying among urban Mexican-Heritage Youth: exploring risk for substance use by status as a bully, victim, and bully-victim*. *CYSR*, 61 (1), 216-221.
- Singer, J. & Willett J. (2003). *Applied longitudinal data analysis: Modeling change and event occurrence*. New York: Oxford University Press.
- Smith, P. K. & Myron-Wilson, R. (1998). *Parenting and school bullying*. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 3(3), 405-417.
- Smokowski, P. R. & Kopasz, K. H. (2005). *Bullying in schools: An overview of types, effects, family characteristics, and intervention strategies*. *Children and School*. 27(2), 101-110.
- Stassen-Berger, K. (2007). *Update on bullying at school: science forgotten?* *Developmental Review*, 27(1), 90-127.
- Toblin, R., Schwartz, D., Gorman, A. & Abou-ezzeddine, T. (2005). *Social-cognitive and behavioral attributes of aggressive victims of bullying*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26 (3), 329-346.
- Turgut, A. (2005). *The relationship between bullying tendency, parental acceptance- rejection, and self-concept among seventh grade students*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaman, E. (2010). *Psikoşiddete(mobbinge) maruz kalan öğretim elemanlarının örgüt kültürü ve iklimi algıları*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(1), 547-578.
- Ybarra, M., MarieDiener-West, M., Leaf, P. (2007). *Examining the overlap in internet harassment and school bullying: Implications for school intervention*. *Journal of Adolescent Health*, 41 (6), 42-50.